

Een volwassen grammatica

1 januari 1979

Auteur: Wim van Calcar

Volume: 10

Nummer: 6

Pagina's: 30-37

Documenten

- [moer_jrg10_061.pdf](#)

wim van calca r grammatica een volwassen grammatica wim van calcar heeft in het verleden onder meer in moer 1979 1 al eens de vloer aan geveegd met grammatica s die gebaseerd zijn op het traditionele ontleden in onderstaand artikel poogt hij een aanzet tot een alternatief te geven zijn vraag aan u is wilt u nagaan wat de verschillen met andere grammatica s zijn en vindt u die de moeite waard om ervoor te kiezen dis u moet kiezen inleidin g nodig zijn en anders niet de twee stukken grammatica die ik geef oordeel in dit artikel wil ik laten zien wat ik beschouw ik nodig in verband met een bepaald soort spel als een volwassen grammatica dat is een gramma lings en tekstinterpretatie onderwijs ik geef niet tica waarbij de ontwerper het ernstig neemt met meer onderscheidingen dan nodig naar ik hoop de bepaling van de mens als een redelijk en maat omdat ik dat als een teken zie dat wijst op de schappelijk wezen dat doe ik niet door middel volwassenheid van een grammatica een ander te van een theoretische verhandeling maar door ken wordt gevormd door de inrichting van zo n twee stukken grammatica uit te leggen grammatica overigens niet een grammatica is volwassen het geheel als uitgangspunt maar zijn ontwerper hetzij gebruiker 6f niet leerlingen leren in het algemeen dat er in het ne namen en werkwoorde n derlands zelfstandige en bijvoeglijke voor naam woorden zijn werkwoorden en voorzetsels voeg wij praten voortdurend over onszelf over dieren woorden bijwoorden vragende en betrekkelijke over planten en over de dingen om ons heen dat voornaamwoorden onderschikking en neven doen we met behulp van eigen familie en soort schikking zonder dat hun onderlinge samenhang namen jan wessel de man een hond deze gera tot uiting komt ik meen dat hun onderlinge sa nium die orkaan mensen hebben een eigen fa menhang uitgangspunt moet zijn en dat pas daar milie en soortnaam jan wessel de man ook mee hun onderscheid van belang is huisdieren hebben in elk geval een eigen naam zo in het algemeen is mijn strategie deze ik behan heet mijn ierse setter f oris al is zijn officiële del slechts die onderscheidingen die ergens voor naam geregistreerd bij de raad van beheer o p 30 kynologisch gebied in nederland joris omdat de zoon van mijn oudste broer zo heet heb ik dat maar veranderd wanneer ik over hem praat terrorist gebruik ik drie namen de eigen naam floris het zij de soo rt naam die setter of mijn hond ook dingen kunnen een naam hebben zoals or udink kanen die in de vs veelal bij voorkeur de naam van een

vrouw meekregen zoals carola praten we over een mens dier plant of ding dan de cel in zeggen we man hond geranium orkaan praten we over meer mannen hon- den geraniums orka oud min iater ceit j politieha nen dus een naam heeft in het al- gemeen een en en vice president van het kel en een meervoud ogem concern udlnk heeft eni ge tijd noodgedwongen in een opdracht 1 we nemen een tekst en kijken hoe cel i n new york moeten bivak een bepaald iemand daarin wordt aange- duid met keren udink werd ervan ver welke eigennaam familienaam en met welke dacht een terrorist te zijn de oud minister was op zake rirels soortnamen zo kan ie- mand worden aangeduid in ameri ka en zou plaatsnemen als jimmy carter presi- dent democraat partij in hetzelfde vliegtuig waarmee man gelovige eigenaar voors- tander van ook de vrouw van de amerik mensenrechten en aanhanger van een be- paalde a preaident rosalynn carter vervoerd zou worden udink politiek stapte i n met een groot gevaar opdracht 2 we gaan na met welke namen de lijk uitziend pak onder de arm heer udink genoemd wordt in het knipsel a me toen cm stewardess hem hier mce wilde helpen grapte vrouw karnrans in knipsel b vervolgens hoe een uding niet aankomen er zit onderwijzer genoemd kan worden volgens knipsel een bom in groot alarm volg c en westduitse kamerleden elkaar benoemen de udink werd in de boeien ge slagen en afgevoerd het vlieg volgens knipsel d tuig onder- vond een urenlange wanneer we over iemand of iets praten gebrui vertraging ken we niet steeds zijn naam we zetten er vaak onder zijn colle ga s en geest een an- der woord voor in de plaats de leraar is verwanten ston d udink al tijd ziek hij komt niet zo n woord heet een voor al bekend als grapjas zo pro naamwoord oud- ers zijn vaak boos als hun beerde h ij bijvoorbeeld in de kinderen hij is er niet in plaats van vader is er verkiezingscampagne bij de vo rige kamerverkiezi ngen de pers niet zeggen de ouder zegt dan over wie heb je te halen door met een pruik op het eigenlijk al s lan be uitgedost sa opdracht 3 we gaan na met welke namen en apen met de freule wttewaal van stoetwege tussen de jonge voor naam woorden kok in knipsel e wordt aan ren op de dam plaats te nemen geduid vervolgens welke andere voor naam ook de leden van de kabinetten woorden voorkomen en voor welke namen ze de jong en biesheuvel schij staan nen zich tijdens hun ver- gade ringen nogal met de grollen over mensen dieren planten en dingen kunnen van udink te hebben vermaakt we allerlei gedachten uiteten dat doen we met be hulp van werk woorden deze man werkt de of bij het onderzoek naar de beschuldig ing van terror isme hond loopt los de boom bloeit de orkaan vernie door de amerikanen ook enige tigt de oogst andere voorbeelden de vrouw is neder- land se huurders zij n ge werkeloos het kind gaat naar school hij verveelt bo ord is n iet bekend z ij wet den door udink niet zo grappig zich behandeld wel werd de werk woorden zijn woorden zoals werken lopen ogem man na ingrijpen van de bloeden vernietigen zijn gaan vervelen we ge nederlandse ambassade in was bruiken ze om onze gedachten over allerlei zaken zinston weer vrij snel op vrij e voeten aestela aan te geven dat is een belangrijk kenmerk van werkwoorden een ander belangrijk kenmerk is a 31 arbeidster raakt vrouw bednlvm onder staalpers aniiier staalper s de 42 f8rige fabrieksarbeidste r bruynings karmans uit het bel- gisch e houthalen is woensda g in het maas r4 aa s tri c ht anp de 42 trichtse me- taalbedrijf thom a s reg oud bruyuinrs horria ts uit het onder een me er dan 20

in de mil 3oenennota als se sels ze worden voor een naam gezet in den haag z o
doorgaan is er opdracht 4 we nemen iemand in gedachten en geen sprake van een
zetfout maar van een zitfout aldus schrijven op wat we over hem denken we onder
strepen de werkwoorden fnv voorzitter w kok in zijn toespraak op het congres van
de ook over het weer hebben we onze gedachten blijkens knipsel f welke werkwo-
orden had de industriebond nk v in utrecht krant ervoor nodig opdracht5we kiezen
nu een werkwoord en ver kok zei onder grote bijval binden daar namen aan een
naam of meer net van het congres dat de vakbe weging so lidair is met de mensen
wat nodig is we nemen de werkwoorden uit knipsel g verbin die door werk-
loosheid of den er namen aan en vergelijken ons resultaat atbeidsongeschikthefri
uit het met het krantentuk arbeidsproces zijn verdwenen zo n verbinding van werk-
woord en naam heet de werkende mensen zijn bereid zin wat we dus in opdracht 4
en 5 gemaakt heb een prijs te betalen aldus kok ben zijn steeds zinnen geweest
voor het behoud van de sociale zekerheid die solidariteit is no een ander kenmerk
van werk woorden is dat we dig zo zei de fnv voorzitter van werk woorden vaak
een naam kunnen maken en van een naam een werkwoord ywant als wij in bestek
81 van 3 liefde lief hebben beminnen daag een halve of een hele vinger regen re-
gene n geven pakt het kabinet morgen fabriek fabriceren de hele hand of a llebei
de han produktie produceren den de strijd van de gehandi zorg zorge n capten is
onze strijd opdracht o we leggen een lijst van werkwoorden ook het congres van de
indu aan waarvan we namen kunnen maken en omge striebond nvv vroeg aan fnv
bestuurder h bode de solidari keerd een vierde kenmerk is het volgende namen
heb teit van deze bond over te bren ben een enkel en een meervoud werkwoorden
gen aan de deelnemer ls aan de ook de man werkt de mannen werken maar de
haagse demonstratie werkwoorden hebben nog meer gaat een werk woord over ik
dan zeggen we ik werk zonder t gaat het werkwoord over het heden dan zeggen e
we ik werk maar gaat het over het verleden da n 33 weersvoorspelling als student
geografie en trouwe volkskrantlezer wil ik mij nog wel eens verdiepen in
weersvoorspellingen of wat daar voor door moet gaan vooral de laatste paar da-
gen is deze interesse in hevige mate toegenomen het zal wel aan het weer liggen
vermoed ik deze laatste dagen wordt de moeten doen wat weet ik 3u volkskrant
met n stukje voor nog niet paginanieuws gesierd waarvan b bij de bilt zullen ze
hun de herkomst in de bilt moet tijd iets anders moeten indelen liggen en dat er ni-
et om liegt wat ze daar uitspoken weet ik ik zal me beperken tot de vette niet ik
heb wel mijn vermoee koppen en daar verschijnen in den en dit vermoeden werd
volgorde vanaf dinsdag 1 4 juni versterkt door een advertentie tot en met
woensdag 22 juni waarin men om een vierde man achtereenvolgens vroeg om te
klaverjassen nu ben ik die sport niet machtig bewolking blijft nog en daarom zal ie-
mand zich hangen moeten opofferen om de zaak nog te kunnen redden koelere
luchtstroom c de medewerker van de geeft zon meer kans volkskrant is hard aan
vakantie zomerzon breekt ein toe hij ziet het zelf niet scherp delijk doo r meer een
zonnesteek lijkt me wat overdreven of een royering weekeinde levert wei naar de
achterpagina terwijl ik nig zon o p ook mijn vermoedens heb dat wibo wat extra
centjes wil bij somber zomerweer verdienen blijft voorlopig nu begrijp ik wel
degelijk dat iedereen wat mooier weer in zon vandaag teru g zijn tuintje wil

hebben maar wolkende breekt dan zal men er geloof ik zelf geleidelijk af voor moeten zorgen want van de drie bovengenoemden krijg nu moet ik eerlijk bekennen we het niet dat ik de betreffende dagen een andere mogelijkheid is laas geen sprankje zon heb mo om deze berichten wat minder gen meemaken de oorzaak van zonnig wat gematigder of wat deze mijns inziens niet van veel bedekter in de krant op te ne overtuiging overlopende ben men het weer leent zich er richtgeving moet gezocht worden voor en van een klimaatsverden op 3 fronten andereing komt de eerste 30 jaar a on z e l i e v e h e e r is ons ook niets in afwachting van niet gunstig gestemd en daar een echte koude winter zullen we met zijn allen iets aan vlaardingen l j j e l i n g f 34 zeggen we ik werkte ten geleide een werkwoord kan er dus nogal verschillend uit zien opdracht 7 we kiezen werkwoorden en verbin meeluistere n den er namen mee zo dat het werkwoord over een of meer gaat over een ik jij of hij over he de p t t b l i j f t t e l e f o o n t o e s t e l l e n w a a r m e e m e e e n a f g e l u i s t e r d k a n d e n o f v e r l e d e n s t e e d s n a a r k e u z e m a a r w e l a f w o r d e n v e r h u r e n h e e f t s t a a t s s e c r e t a r i s w i s s e l e n d v a n h u t t e n v e r k e e r i n d e t w e e d e k a m e r m e e g e d e e l d e r w o r d e n e r n i e t o p d r a c h t 8 w e v e r t e l l e n i e t s d a a r n a g a a n w e n a v e e l v e r h u u r d e n h e t b e d r i j f s l e v e n h e e f t w e l k e n a m e n w e g e b r u i k t h e b b e n z o n o d i g o o k n e t t e m o t i e v e n b i j d e a a n s c h a f z o a l s t e l e f o n i s c h v e r g a d e r e n d e z e a r g u m e n w e l k e v o o r n a a m w o o r d e n e n m e t w e l k e w e r k t e n z i j n a l l e r m i n s t i n d r u k w e k k e n d z i j w o o r d e n w e z e v e r b o n d e n h e b b e n z o w e l e e n t o n e n e e n w e l e r g o n d e r k o e l d e b e n a d e r i n g v a n d e r i s i c o s v o o r d e p r i v a c y v a n m o n d e l i n g e a l s s c h r i f t e l i j k e t e k s t w e r k n e m e r s e n v o o r d e s f e e r i n b e d r i j v e n d e v e r h u u r m o g e n i e t e r g o m v a n g r i j k w e r k e l i j k h e i d e n t a a l z i j n e r z i j n t o c h a l h o n d e r d e n v a n z u l k e a p p a r a t e n i n g e b r u i k w a a r m e e v e l m e n s e n z i j n m e t e l k a a r v e r b o n d e n i e m a n d i s b i j w e r k n e m e r s b e s t r e k e n k u n n e n w o r d e n o f d e m o t i e v e n b i j d e a a n s c h a f n e t j e s v o o r b e e l d o u d e r v a n e e n k i n d e c h t g e n o o t v a n z i j n i s n i e t e r g r e l e v a n t o o k a l z o u d e e e n v r o u w v r i e n d v a n e e n m a n w e r k n e m e r v a n p t t p e r f e c t i n s t a a t z i j n d i e m o t i e v e n t e p e i l e n v i a a t l u i s t e r i n g b i j v o o r b e e l d e e n b e d r i j f k o p e r v a n e e n l a m p l i d v a n e e n c l u b h e t g a a t e r o m d a t m e n s e n a f g e l u i s t e r d m a a r o o k d i e r e n p l a n t e n e n d i n g e n z i j n m e t e l k u n n e n w o r d e n z o n d e r d a t z i j d a t w e t e n n i e t a l l e e n k o m t d e p r i v a c y v a n d e k a a r v e r b o n d e n e e n p l a n t i s f a m i l i e v a n e e n a n e i g e n w e r k n e m e r i n h e t g e d r a n g m a a r d e r e p l a n t i s d e e l v a n e e n t u i n d i e h o o r t b i j e e n o o k v a n d e m a n o f v r o u w a a n d e a n d e r e k a n t v a n d e l i j n s t a d o f h u i s k o r t o m e l k e z a a k h o o r t w e l e r g e n s d e m e e l u i s t e r t e l e f o o n k a n g e b r u i k t b i j b i j e e n o f m e e r a n d e r e z a k e n d i e o p h u n w o r d e n v o o r z e e r o n e i g e n l i j k e m e t h o b e u r t w e e r v e r b o n d e n z i j n d a t i s o o k z o i n d e d e n v a n p e r s o n e e l s b e o o r d e l i n g e n v o o r h e t s t e e l s v e r g a r e n v a n b e z w a r e n d e g e t a a l g e v e n s t e g e n m e n s e n d i e m i n d e r g o e d w e r k w o o r d e n e n v o o r z e t s e l s v e r b i n d e n n a m e n l i g g e n b i j d e b e d r i j f s l e i d i n g e r k a n e e n s f e e r o n t s t a a n w a a r b i j i e d e r i n z i j n t o t e e n z i n z i n n e n z i j n o o k m e t e l k a a r v e r b o n d e n a g e l i j k s w e r k o p z i j n h o e d e m o e t z i j n d e n d e w o o r d e n d i e z i n n e n m e t e l k a a r v e r b i n d e n s e e n d u b b e l s p i o n d e a f l u i s t e r t e l e f o o n k a n e e n v o o r a f s c h a d u w i n g z i j n v a n d e n h e t e n v e r b i n d i n g s w o o r d e n b i g b r o t h e r d e s t a a t s s e c r e t a r i s w i l n i e t v e r d e r g a a n d a n d e b e l o f t e v a n o n d e r z o e k o f v e r b i n d i n g s w o o r d e n e e n w a a r s c h u w i n g s s i g n a a l m o g e l i j k i s w a n n e e r h e t m e e l u i s t e r e n b e g i n t h o p e l i j k w o r d t h i e r h a r d a a n g e w e r k t e n v e r b i n d i n g s w o o r-

den kunnen een van de drie din zal dez e beveiliging daarna ve repl icht gen doen zoals duidelijk uit de voorbeelden worden gestede ld voor de me elu iste nele blijkt fo on m aa r tot zo l an g zou de ptt moe ten stoppen me t ver huu r va n nie u we en be st aande toestell en d i t a l s be 1 het verbindingswoord herhaalt en of duidt langrijk onderd e el van he t h ele tra ag aan op gang komende p rivacy be lei d van de regering ik weet wie het deed ik zag de man die het d e twee d e k amer doet er goed aan deed om geen genoegen te nemen met de zorge loze en weigerachtige houding van de man liep weg hij was kwaad de staatssecretaris er dient s ne l een ze zag een mooie jongen haar vriendin sprak ge l egenheid te kome n o m zwaardere po li t i eke druk u i t te o e fene n dan me t de jongen het eerst aa n mondelinge vra g e n mogelijk is ik wilde lopen mijn dochter weigert zij nam werknemers en ondernemingsraden in be drij ven w aa r d ergelijk e toestelle n i n de fiets geb rui k zijn hoeven daarop nie t te 2 het verbindingswoord geeft een betekenis w achten he t streven naar strikte af spraken voor be p e rkt en gecontrole er d hij verveelde zich maar durfde dat niet te zeg gebrui k va n afluistertelefoons to t er ge n nie uw e technische voorzieningen zijn is e en duidelijk we rkne- mersbe l an g het kind huilde omdat het alleen wa s g de staking gaat niet door zo- dra de loonsver 35 hoging een feit i s 1 het onderscheid tussen voegwoord en bij hij lachte me uit dus liep ik weg woord dat kan ik pas geven wanneer ik behan ik viel vervolgens verstapte ik m e deld heb wat een bepaling is het verbindings 3 het verbindingswoord geeft enkel een verbin woord dat een bepaling vormt heet bijwo- ord ding 2 het onderscheid tussen onderschikkend en ne hij zei dat ik niet kwa m venschikkend dat kan ik pas geven eveneens na hij vroeg of ik wilde komen de be- handeling van de zinsdelen in dat geval kan ik aangeven een verbindingswoord aan het begin we onderscheiden dan ook drie soorten verbin van een zin die onder- werp voorwerp of bepaling dingswoorden is heet onderschikkend 1 herhalende en of aanduidende ook namen of 3 de onderscheidingen bijvoeglijk vragend en voor naam woorden genoemd betrekkelijk heb ik niet behandeld omdat ik 2 betekenisvolle ook bijwoorden en voegwoor meen dat ik daarzonder kan als ik wil praten den genoemd over wat naam werk en verbindingswoorden 3 betekenisloze namelijk dat en of ook voeg zijn is dat niet het geval dan moet ik daar alsnog woor- den genoemd in voorzien maar alteen dan de tweede groep is belangwekkend om- dat ze aangeeft wat voor betekenis het verband tussen de inrichting van d e gegeven grammatica de zinnen heeft opdrachi9 we maken een verhaal en geven later de inrichting van de gegeven grammatica kan ik aan welke verbindingen we gemaakt hebben tus als volgt schetsen de cijfers duiden de stappen sen zinnen met name de verbindingen die een be van behandeling aan een lijn vormt steeds een tekenis hebben grens een vraagteken geeft aan dat ik mijn twij fels heb of ik de gegeven onderscheiding moet nb e en aantal onderscheidingen heb ik niet tie behandelen de eerste horizontale lijn vormt voor handeld omdat ze niet relevant waren voor mijn mij de grens tussen tekstinterpretatie en traditio doel neel ontle- den nodig voor vreemde talen betrekkingenwoorden in een zin 2 tussen zinnen werkwoorden verbindingswoorden met of zonder voorzetsel l werkwoord met voorzetsel 3 herhalend betekenisvol betekenisloos vast voorzetsel zonder vast en of aanduidend dat of samen een betekenis werkwoord met voornaamwoord r 1 ge-

heel vormend eigen betekenis aan tafel op straat denken aan hopen op grens 4 bijvoorbeeld anders 5 bijvoorbeeld anders indien bepaling zelfstandig indien bepaling voegwoord 6 onderschikkend indien begin van een zin die zinsdeel is ad 2 7 betrekkelijk anders niet betrekkelijk indien herhale ofwel vragend bijvoorbeeld voornaamwoord 36 nb kritiek op dit voorstel en deze voorstelling veertienjarige te doen met op je gemak in je ei van zaken stel ik op prijs geen belang jouw gemis zijn dood het gevolg van mijn overweging was dat ik mijn zoon had epeiloo willen leren als het aan mij gelegen had zijn er voornaamwoorden die iets aanduiden dat algeheel het voorgaande schreef ik in februari enige noemd is of direct weer genoemd zal worden maanden later in juni bemerkte ik hoe moeilijk deze kun je aanduidende voornaamwoorden het in elk geval voor mij is theoretische inzichten noemen om interferentie met de bestaande ter tot praktijk te maken dat bleek me als volgt minologie te voorkomen wijs ze in een tekst mijn zoon havo 2 bezig met huiswerk slaagde aan en zeg wat ze noemen ik bemerkte toen er niet in onderscheid te maken tussen betrekke dat ook het persoonlijk voornaamwoord derde lijk aanwijzend wederkerend en bezittelijk voor persoon onder de definitie zou vallen eveneens naamwoord zoals een oefening uit opbouw van in bepaalde gevallen de eerste en tweede persoon hem eiste hij ergerde zich en ik vond hem dom waarom ook niet ik zou zo naast de aanduiden totdat zijn onbegrip me pas goed deed begrijpen de de onbepaalde en vragende voornaamwoorden wat ik hiervoor op papier had uiteengezet zijn als aparte onderscheidingen overhouden of ik argument om de bedoelde voornaamwoorden deze zou behandelen zou afhangen van het doel door elkaar te halen luidde steeds keert er iets dat ermee gediend kon zijn het doel waar ik aan terug steeds wordt er weer iemand aangewezen kan denken is tekstinterpretatie daarvoor zijn dus zijn het allemaal betrekkelijke voornaam in deze drie vragen van belang woorden zijn argument bracht me het volgende 1 wat zijn de aanduidende voornaamwoorden en opnieuw onder ogen wat precies duidt elk aan om een tekst te begrijpen moet een lezer of 2 welke onbepaalde voornaamwoorden komen luisteraar o a weten wat voor een tweede of derde voor en wat wordt door elk als onbekend ge de maal wordt aangewezen door welk soort geven voornaamwoord dat gebeurt doet voor het be 3 wat zijn de vragende voornaamwoorden waar grip niet ter zake en is veelal enkel technisch inte vragen ze naar resnant zo is het verschil tussen aanwijzend en wil men een leerling meer over de voornaam betrekkelijk een louter formele zaak een betrek woorden leren dan moet men wel goed weten kelijk voornaamwoord leidt een bijzin in het on waarvoor onderscheid tussen aanwijzend en wederkerend is voor een theoretische verantwoording van deze eveneens formeel in het laatste geval keert het voorstellen en voor literatuurverwijzingen zie onderwerp terug het onderscheid met het bezit mijn artikel grammatica als deel van taalbetelijk voornaamwoord is een betekeniszaak het schouwing in levende talen 340 1979 p 203 duidt op een deel geheel relatie maar wat als 217 37